

Kimmo Kiljunen sd ym.

Lakialoite laeiksi työntekijän eläkelain 98 §:n väliaikaisesta muuttamisesta ja maatalousyrittäjän eläkelain 85 §:n, merimieseläkelain 102 §:n ja yrittäjän eläkelain 90 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoite tähtää eläkeläisten elintason kehityksen turvaamiseen ja köyhtymisen ehkäisemiseen palauttamalla puoliväli-indeksi työeläkkeisiin. Siirtymä esitetään toteuttavaksi siten, että 2/3 vuosittaisesta korotusvarasta suoritetaan kaikille euromääräisesti saman suuruisena ja 1/3 prosenttikorotuksena, mikä suosisi pienten ja keskisuurien eläkkeiden saajia ja tasoittaisi näin tulonjakoa. Lakimuutos tehdään kymmenen vuoden määräajaksi, mikä tarjoaa pohjan arvioida indeksiuudistuksen vaikutusta eläkejärjestelmän rahoitukselliseen kestävyYTEEN ja eläketasojen kehitykseen.

PERUSTELUT

Suomessa on käytössä eläkejärjestelmä, jossa kansaneläke ja takuueläke tuovat perusturvaa ja työeläke ansioturvaa. Työeläke on lakisääteinen ansiosidonnainen etuus, jonka tarkoituksena on turvata ansaittu tulotaso eläkkeelläoloaikana. Työeläkettä saa 98 % vanhuuseläkkeensaajistamme.

Eläkepolitiikassa keskeistä on eläkejärjestelmän taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys. Yhtäältä eläkemenojen kattamisen tulee olla pitävällä pohjalla ja ennustettavaa, toisaalta eläkkeiden tason on oltava riittävä eläkeläisten talouden turvaamiseksi ja eläkeläisköyhyyden ehkäisemiseksi.

Alun perin työeläkkeiden arvo säilytettiin sitomalla ne palkkaindeksiin. Tämä muutettiin vuonna 1977 ns. puoliväli-indeksiksi, jossa palkkakehityksen ja kuluttajahintojen painoarvo oli 50 %. Vuonna 1995 hyväksyttiin ns. taitettu indeksi, jossa palkkojen painoarvo on 20 % ja kuluttajahintojen 80 %.

Taitetun indeksin käyttöönottamista perusteltiin eläkejärjestelmän rahoituspohjan kestävyydellä ja varautumisella suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymiseen. Tällöin tiedostettiin, että seurauksena on työeläkkeensaajien tulotason lasku yleisen elintason noustessa ja eläkkeensaajien taloudellisen aseman heikentyminen.

Lakialoite LA 7/2019 vp

Tulotasotilastot osoittavat, että eläkkeensaajat köyhtyvät vanhetessaan: mitä vanhempi eläkeläinen, sitä pienituloisempi. Vuonna 2018 eläkeläisistä 13 %, eli 194 000 ihmistä, sijoittui köyhyysrajan alapuolella (EU:n määrittämä köyhyysraja oli yhden hengen taloudella 1 200 euroa/kk eli 60 % mediaanitulosta). Mediaanieläke oli 1 459 euroa/kk, eli puolet eläkkeensaajista sai tuota pienempää eläkettä 90 %:n eläkeläisistä saadessa alle 2 500 euroa/kk.

Ikä korreloi eläkkeensaajan pienituloisuutta. Köyhyysrajan alapuolella on 65-vuotiaista 7 %, 75-vuotiaista 22 % ja 85-vuotiaista 30 % (näitä vanhemmat ikäluokat eivät ole täysimääräisen työeläkkeen piirissä). Vuosittaiset indeksitarkistukset eivät ylläpidä ansiosidonnaisen työeläkkeen tasoa, vaan mediaanituloon suhteutettuna vanhuuseläkeläisen elintaso laskee iän karttuessa.

Työeläkkeen korvausaste on asetettu 60 %:iin ansaitusta keskipalkasta. Ansiosidonnaista työeläkettä voidaan perustellusti pitää myöhennettynä palkkana. Taitetun indeksin seurauksena eläkkeelle siirtyminen merkitsee kuitenkin koko loppuiän jatkuvaa taloudellisen aseman huononemista eläketason laskiessa parissa vuosikymmenessä 40 %:iin ansaitusta keskipalkasta.

Taitetun indeksin hyväksymiseen vuonna 1995 vaikutti merkittävästi huoli eläkerahastojen riittävyydestä eläkeläisten määrän lisääntyessä tulevaisuudessa. Siksi eläkejärjestelmän rahoituksen kestävyys haluttiin varmistaa hillitsemällä eläkkeiden kasvua ja kasvattamalla eläkevarantoa.

Nykyisen eläkejärjestelmän aikana vanhuuseläkeläisten määrä on kasvanut 790 000:sta 1,3 miljoonaan. Suuret ikäluokat ovat nyt olleet eläkkeellä noin kymmenen vuotta. Vuosina 1995—2018 eläkemenot ovat kaksinkertaistuneet, kun samaan aikaan eläkerahastot ovat lähes kuusinkertaistuneet.

Eläkerahastot ovat kasvaneet vuoden 1995 36 miljardista eurosta nykyiseen yli 200 miljardiin. Samalla rahastojen bruttokansantuoteosuus on noussut 38 %:sta yli 90 %:iin. Käytännössä rahastot ovat kasvaneet koskemattomina.

Vuoteen 2015 asti työeläkemaksut ylittivät maksettujen eläkkeiden määrän. Sen jälkeen rahastojen tuottoja on käytetty vähäisesti eläkkeiden maksamiseen, keskimäärin 800 miljoonaa euroa vuodessa. Rahastot ovat puolestaan kasvaneet jo parin vuosikymmenen ajan keskimäärin 8 miljardia euroa vuodessa.

Tällä hetkellä yhteenlasketut eläkevastuut arvioidaan 700 miljardiksi euroksi. Summa on laskennallinen. Rahastojen pääomia ei tulla käyttämään tuleviinkaan eläkemenoihin, vaan työeläkemaksut tulevat myös jatkossa kattamaan käytännössä koko eläketurvan. Ylipäätään eläkevastuut laukeaisivat täysimääräisesti vain kuvitteellisessa tilanteessa, jossa kaikki siirtyisivät yhtä aikaa eläkkeelle ja kukaan ei enää tekisi töitä.

65-vuotiaalla suomalaisella on potentiaalisia elinvuosia jäljellä keskimäärin 20 vuotta. Suuriin ikäluokkiin kuuluvat ihmiset eivät siten tule olemaan enää hyvin monia vuosia keskuudessamme. Parin vuosikymmenen aikana kartutetuista eläkevaroista 65 % eli 130 miljardia euroa on nykyisten tai juuri eläkkeelle siirtyvien varoja. Nuorempien ikäluokkien osuus eläkesäästöistä on pienempi: 1960-luvulla syntyneiden 21 %, 1970-luvulla syntyneiden 10 % ja 1980—1990-luvuilla syntyneiden 4 %.

Lakialoite LA 7/2019 vp

Viime keväänä muodostetun pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelmassa on kirjaus: "Eri-tyisesti eläkeläisten ja lapsiperheiden köyhyyttä ja köyhtymistä vähennetään kehittämällä samanaikaisesti etuuksia ja palveluja tavoitteena huolehtia kaikkien suomalaisten elintason kehityksestä ja tasaisemmasta tulonjaosta."

Suomalaisen eläkejärjestelmän rahoituksen kestävyys on kansainvälisesti vertaillen yksi maailman laadukkaimmista. Järjestelmän varjopuoli on eläkkeensaajien elintason lasku ja köyhtyminen.

Taitettua indeksiä hyväksyttäessä haluttiin hillitä eläkemenoja ja kasvattaa rahastoja. Tämä lakialoite tähtää puoliväli-indeksin palauttamiseen. Se kohentaisi työeläkkeitä hillitsemällä maltillisesti eläkerahastojen kasvua. Indeksitarkistuksen rakennetta halutaan muuttaa prosenttikorotuksesta eurokorotuksen suuntaan, mikä hallitusohjelman mukaisesti tasoittaisi tulonjakoa.

Työntekijän eläkelain 98 §:n väliaikaisen muuttamisen voimassaoloajaksi esitetään seuraavaa kymmenen vuoden ajanjaksoa. Tämän määräajan jälkeen voidaan arvioida sen vaikutuksia eläkkeensaajien taloudelliseen asemaan ja eläkeläisköyhyyteen sekä eläkejärjestelmän rahoituspuolelman kestävyys ja sukupolvien väliseen solidaarisuuteen yhteisten kustannusten jakamisessa yhteiskunnassamme.

Lakialoitteeseen sisältyy työntekijän eläkelain 98 §:n ohella pykälämuutosesitykset kolmeen muuhun työeläkelakiin: maatalousyrittäjän eläkelain 85 §, merimieseläkelain 102 § ja yrittäjän eläkelain 90 §. Nämä esitetään muutettaviksi saman sisältöisiksi julkisten alojen eläkelain 100 §:n kanssa, jotta työntekijän eläkelain 98 §:n väliaikainen indeksikorotusmuutos koskisi kaikkia työeläkeläisiä samalla tavoin.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

työntekijän eläkelain 98 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väliaikaisesti työntekijän eläkelain (395/2006) 98 § seuraavasti:

Lakialoite LA 7/2019 vp

98 §

Eläkkeiden indeksitarkistus

Vuosina 2020—2029 maksussa oleva eläke tarkistetaan vuosittain tammikuun alusta lukien indeksillä (*työeläkeindeksi*), jota laskettaessa palkkatason muutoksen painokerroin on 0,5 ja hintatason muutoksen painokerroin 0,5.

Edellä mainittuina vuosina 1 momentin mukaisesta indeksitarkistuksesta maksetaan yksi kolmasosa (1/3). Lisäksi mainittuina vuosina maksussa olevaa eläkettä tarkistetaan euromäärällä, joka lasketaan tasasuuruksena korotuksena eläkkeisiin siitä euromäärästä, joka jää 1 momentin mukaisesti lasketusta indeksitarkistuksesta tämän momentin perusteella maksamatta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2029.

2.

Laki

maatalousyrittäjän eläkelain 85 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) 85 § seuraavasti:

85 §

Eläkkeiden indeksitarkistus

Tämän lain mukaista eläkettä tarkistetaan kalenterivuosittain siten kuin työntekijän eläkelain 98 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020.

3.

Laki

merimieseläkelain 102 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merimieseläkelain (1290/2006) 102 § seuraavasti:

102 §

Eläkkeiden indeksitarkistus

Tämän lain mukaista eläkettä tarkistetaan kalenterivuositain siten kuin työntekijän eläkelain 98 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020.

4.

Laki

yrittäjän eläkelain 90 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yrittäjän eläkelain (1272/2006) 90 § seuraavasti:

90 §

Eläkkeiden indeksitarkistus

Tämän lain mukaista eläkettä tarkistetaan kalenterivuositain siten kuin työntekijän eläkelain 98 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020.

Lakialoite LA 7/2019 vp

Helsingissä 30.9.2019

Kimmo Kiljunen sd
Jukka Gustafsson sd
Raimo Piirainen sd
Marko Kilpi kok
Pirkka-Pekka Petelius vihr
Markku Eestilä kok
Katja Hänninen vas
Johannes Yrttiaho vas
Sari Tanus kd
Aki Lindén sd